

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTEKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI LIGOTA WIELKA

2. Czas powstania

XIII/XIV w.

9. Materiały graficzne

3. Miejscowość

LIGOTA WIELKA

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **DZIERŻONIOWSKI**

gmina: **ŁAGIEWNIKI**

6. Współrzędne geograficzne

50°45'31"N 16°47'16"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

NAZWY: *Elgotha* major *Ligota* (1261 r.), *Ellguth* (1284 r.), *Ellgott* (1580 r.), *Ellguth* (1765 r.), *Gross Ellguth* (1785 r.), *Ellguth* (1885 r.), *Ligota Królewska* (1945 r.), *Ligota Wielka* (1946 r.).

HISTORIA:

Ligota Wielka wzmiankowana jest w dokumentach pierwszy raz w 1371 r. Wówczas też wspomina się o istniejącym tu folwarku. W XIV w. miejscowe dobra bardzo często zmieniały właścicieli. W XVI w. *Ligota Wielka* należała do rodziny von Niemiszów. W 1572 r. na terenie wsi powstała kaplica protestancka. Do 1648 r. wieś należała kolejno do pana von Borka, a do 1729 r. do rodziny von Schweinichen na Ciepłowodach. Od tego czasu *Ligota Wielka* weszła w skład klucza majątków należących do rodziny von Sedlitz-Sandratzki z Bielawy. W 1785 r. w *Ligocie Wielkiej* wzmiankuje się istnienie szkoły, dworu i dwóch folwarków. W miejscowości zamieszkiwało wówczas 410 mieszkańców, w tym 12 kmieci, 46 zagrodników i 8 chatupników. Działy tu młyn wodny oraz wiatrak. W 1830 r. miejscowość liczyła 122 domostwa. Działał tu również browar oraz 12 krosien tkackich. *Ligotę Wielką* zamieszkiwało wówczas 340 osób, w tym tylko 9 katolików. Piętnaście lat później w *Ligocie Wielkiej* wymieniono już 124 domostwa oraz 709 mieszkańców. Na terenie wsi pracowało wówczas 26 rzemieślników oraz 8 handlowców. Wzrosła również liczba krosien tkackich, których w 1845 r. działało tu już 25. W II połowie XIX w. obserwuje się zahamowanie rozwoju miejscowości, związane ze stopniowym jej wyludnieniem się. Te zaś wynikało z upadku tkactwa chatupniczego, którym w dużej mierze trudnili się mieszkańcy *Ligoty Wielkiej*. *Ligota Wielka* to wieś w typie ulicówki, z regularną zabudową mieszkalną i gospodarczą, powstała w II połowie XIX i na początku XX w., usytuowaną wzdłuż biegnącej przez miejscowość drogi. Centrum wsi stanowią zabudowania dawnego folwarku z ruinami dworu oraz kościół filialny Matki Boskiej Królowej Polski. *Ligota Wielka* zachowała czytelny do dziś układ ruralistyczny.

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

30czerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	LIGOTA WIELKA	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	ŁAGIEWNIKI	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI LIGOTA WIELKA	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	DZIERŻONIOWSKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórkę;
- brak działań związanych z zachowaniem elementów dawnego zespołu dworsko-parkowego z folwarkiem.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie wieży i bryły kościoła pw. MB Królowej Polski jako dominanty krajobrazowej wsi;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza elementów dawnego parku dworskiego;
- zachowanie małej architektury sakralnej (kapliczka słupowa);
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny;
- lokowanie nowych obiektów handlowych i usługowych możliwie poza granicami układu ruralistycznego.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 21, *Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, Przedgórze Paczkowskie*, red. M. Staffa, Wrocław 2008.
- Zimmermann F.A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, T. 5, Brieg 1785.

Kartografia

- Messtischblatt, *Lauterbach 3076*, 1936 r.

30 czerwiec 2023 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

